

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، دوره سوم، شماره یکم، بهار ۱۴۰۰

جلوه های توسعه جرم انگاری در حوزه جرایم اقتصادی

علی نجفی توانا^۱، محمد سعید ابراهیم پور^{۲*}

۱. استادیار گروه حقوق، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم شناسی، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله:

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۰۳ - ۱۲۴

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۷/۲۹

تاریخ اصلاح: ۱۳۹۹/۰۸/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۰۳

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۱/۱۴

واژگان کلیدی:

نظام کیفری، توسعه جرم انگاری، جرایم اقتصادی، جرم انگاری های جدید، قاچاق کالا و ارز.

نویسنده مسؤل:

محمد سعید ابراهیم پور

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی.

تلفن:

۰۹۱۰۹۰۰۰۲۹۸

کد ارکید:

0000-0002-6694-7817

پست الکترونیک:

Saeidebrahimpour2170@gmail.com

چکیده

زمینه و هدف: امروزه در نظام کیفری دلایل موجهی برای توسعه جرم انگاری به خصوص در زمینه جرایم اقتصادی مورد نیاز است. علاوه بر این سیاست جنایی جرم شناسی پیشگیری را در قبال جرایم بسیار کارآمد توصیف کرده است. به دنبال تشویق به مشارکت حداکثری افراد جامعه در پیشگیری از جرایم اقتصادی، احتیاط در توسعه جرم انگاری در این حوزه لازم است. بر همین مبنا قوانین جدیدی در خصوص جرایم اقتصادی به تصویب رسیده اند. با این وجود ضرورت های جرم انگاری در حوزه جرایم اقتصادی همچنان به قوت خود باقی است.

مواد و روش ها: در پژوهش حاضر به روش توصیفی و کتابخانه ای با ارائه تعریف جرایم اقتصادی سعی شده است جلوه های توسعه این جرایم در قالب فعل و ترک فعل نقد و بررسی شود.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانت داری رعایت شده است.

یافته ها: جرم انگاری و نوآوری بیشتر در حیطه قاچاق کالا و ارز، ضعف در بهبود جرم انگاری، پولشویی، نگرش نامناسب و تبعیض آمیز به بخش خصوصی، تشویق به گزارش دهی جرم اقتصادی، یافته های این تحقیق می باشند.

نتیجه گیری: نتایج پژوهش نشان می دهد که قانون گذار جمهوری اسلامی ایران در پاره ای موارد ترک فعل هایی را جرم اقتصادی دانسته است و در موارد دیگر جرایمی با فعل مثبت ایجاد کرده است و در موارد دیگر با وجود نیاز و حتی الزامات بین المللی، جرایم اقتصادی را توسعه نداده است.

مقدمه

مهم‌ترین جرائم اقتصادی عبارت‌اند از: تحصیل مال نامشروع، قاچاق کالا و ارز، قاچاق مواد مخدر، اختلال در نظام اقتصادی کشور، پولشویی، اخذ پورسانت، اختلاس، رشا و ارتشا، مداخله در معاملات دولتی و فرار از مالیات (کمالی، ۱۳۹۲: ۶۸).

۱- پیشینه تحقیق

مطالعات گوناگونی در داخل کشور به جرایم اقتصادی پرداخته است. ابراهیمی و صادق‌نژاد (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «تحلیل جرم شناختی جرایم اقتصادی» به تعریف جرم اقتصادی بر اساس سیاست‌های حاکم بر جامعه پرداخته‌اند و در بخش دیگر تدابیر متناسب با تعریف ارائه شده از جرم پیشنهاد داده‌اند. یعقوبی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان «رویکردهای جرم شناختی جرایم یقه سفیدها» با استفاده از روش‌های اسنادی و رویکردهای نظری اثبات‌گرایی به تحلیل، تبیین و سنخ‌شناسی جرائم یقه‌سفیدی پرداخته‌اند و رابطه‌ی این جرائم با سایر جرائم اجتماعی را مورد بررسی قرار داده‌اند. جرائم یقه‌سفیدی به تعبیر این مقاله بر خلاف جرائم خیابانی و سنتی بدون استفاده از خشونت یا نیروی عضلانی صورت می‌گیرد که از این رو به جرائم فسفوری موسوم‌اند که به اعتبار بهره‌گیری از توان ذهنی و فکری ارتکاب می‌یابند.

۲- اهمیت تحقیق

بنا بر آنچه گفته شد، اتخاذ سیاست جنایی خاص و افتراقی از سوی دولت‌ها در جهت مقابله با این نوع جرائم ضروری می‌باشد، سیاستی که هم از لحاظ ماهوی و هم از لحاظ شکلی رویکردی جداگانه به تعریف جرائم اقتصادی و گستره آن‌ها،

یکی از کارکردهای مهم دولت‌ها برقراری رابطه‌ای سالم از لحاظ اقتصادی و سامان دادن به امور اقتصادی می‌باشد که عموم مردم و به ویژه فعالان اقتصادی بتوانند بدون پریشانی و با اندیشه‌ای آسوده به فعالیت‌های اقتصادی بپردازند. مفاسد و جرایم اقتصادی از اموری است که به نحو آشکاری برهمکنش‌های اقتصادی جامعه و به تبع آن ساز و کارهای دولت در تنظیم جریان اقتصادی را خدشه دار می‌کند (عباسی، ۱۳۹۳: ۷۸).

بررسی‌ها نشان داده است که جرایم اقتصادی از یک سو از تحریک عوامل خارجی و از سوی دیگر به دلیلی ضعف اقتصادی سیاست‌های دولت صورت می‌پذیرد و عامل مهمی برای رکود اقتصادی، افزایش بیکاری و فقر می‌باشد (ال بنسون، ۱۳۹۱: ۱۲۹).

شکی نیست که در حوزه اقتصاد و امنیت ملی و جهانی چنان پیوستگی و تعاملی با هم داشته‌اند که بسیاری از نزاع‌ها و کشمکش‌ها و حتی جنگ‌های کوچک و بزرگ با اهداف اقتصادی آغاز می‌شوند و عده‌ای بر این باورند که بخش اعظم مسائل سیاسی هر کشور حول رفاه و رونق اقتصادی می‌چرخد و جست‌وجوی رفاه ملی همراه با برداشت‌های سنتی از امنیت، یکی از مسائل سیاست عالی یا دیپلماسی در بالاترین سطح آن است (تری تریف و دیگران، ۱۳۸۳: ۲۷۳). بنابراین در کشورهایی که مدیریت ضعیفی دارند و این نوع فساد اقتصادی در لایه‌های سازمان‌های آنها رسوخ کرده امنیت اقتصادی با تهدیدات جدی روبه‌رو شده است و به تبع آن با از بین رفتن مشروعیت دولت و سازوکارهای آن به امنیت ملی نیز آسیب وارد می‌شود (صمدی و آماره، ۱۳۸۹: ۸۳).

۳- مرور ادبیات تحقیق

عبارتند از:

۳-۱- مفهوم جرم اقتصادی

مهم ترین چالش در مبارزه با جرائم اقتصادی ارائه تعریفی مناسب از آنها است. با وجود اینکه سالها از عنوان شدن جرم اقتصادی در کشورهای مختلف و مجامع بین المللی می گذرد و سیاست های ملی در قالب قوانین کیفری داخلی و سیاست های فراملی در قالب کنوانسیون های بین المللی نظیر پالرمو و مریدا، برای مبارزه با جرائم و فساد اقتصادی پا به عرصه وجودی گذاشته اند، اما تاکنون تعریفی جامع و مورد اتفاق برای این نوع جرم ارائه نشده است. اگر بر این باور باشیم که جرم اقتصادی ویژگی های خاص خود را دارد که به نوبه خود نوع برخورد با آنها را دگرگون می کند پس باید تعریفی از آن به دست داد تا حدود و مصداق های آن با دیگر جرائم دچار همپوشانی نشود. جرائم اقتصادی در کنار واژگانی چون فساد و جرائم سازمان یافته از علوم سیاسی و اقتصادی به جرم شناسی راه یافته اند و جرم شناسی چون در پی بررسی علل وقوع جرم و نحوه شناسایی مجرمین و پیشگیری از این قبیل جرائم می باشد؛ چندان در پی شناسایی دقیق جرائم اقتصادی و تفکیک صحیح این اصطلاح از عناوین مشابه نیست. در حالی که در حقوق کیفری اصل قانونی بودن جرم و مجازات ها می طلبد تا مفاهیم به درستی از هم تفکیک شوند (مهدوی پور، ۱۳۹۰: ۱۴۳).

گروهی دیگر جرائم اقتصادی را جرائمی می دانند که علیه نظام تولید، توزیع یا مصرف اقتصادی، به وقوع بپیوندند. بنابراین بسیاری از جرائم صنفی همچون گران فروشی یا کم فروشی یک جرم اقتصادی خواهند بود (توسلی زاده، ۱۳۹۲: ۴۶). در

جرم انگاری، برخوردها و روش های مبارزه و پیشگیری از آنها و همچنین قواعد دادرسی ویژه داشته باشد. آنچه بر اهمیت این رویکرد افتراقی می افزاید، اشخاص مرتکب مفاسد اقتصادی هستند که اغلب از اشخاص فرادست و صاحب نفوذ جامعه و به تعبیر ساترلند مجرمین "یقه سفید" می باشند؛ مجرمینی که با قدرت و نفوذ گسترده خود می توانند از مسئولیت عمل ارتكابی بگریزند (میرسعیدی و زمانی، ۱۳۹۲: ۲۰۷).

در راستای همگرایی جهانی در مبارزه با جرائم اقتصادی، کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (مریدا) در سال ۲۰۰۳ به تصویب دولت های شرکت کننده رسید. کنوانسیون مریدا به امضای دولت ایران نیز رسیده و در جلسه علنی خردادماه سال ۱۳۸۵ به تصویب مجلس شورای اسلامی در آمده است. کنوانسیون مریدا با یک مقدمه، ۷ فصل و ۷۱ ماده تنظیم شده است و در ۱۱ ماده آن جرم انگاری صورت گرفته است. جرم انگاری افعالی که در متن کنوانسیون به عنوان جرم اقتصادی قلمداد شده و الزام دولت های عضو به تأسیس این عناوین مجرمانه در حقوق کیفری داخلی خود از نتایج کنوانسیون مریدا است (ساک، ۱۳۸۹: ۸۵).

با توجه به اهمیت جرایم اقتصادی و هم چنین با توسعه به گسترش زمینه این جرایم پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سوال می باشد که جلوه های توسعه جرم انگاری در زمینه جرایم اقتصادی به چه صورت بوده است؟

در تحقیق حاضر پس از تعریف مفهوم جرم اقتصادی سعی می شود نمونه های گسترش جرایم اقتصادی در قالب فعل و ترک فعل آورده شود.

مالیاتی، بانکی، حمل و نقل و مصرف) با قصد ضربه زدن به سیستم اقتصادی ارتکاب می‌یابد و در نتیجه موجب اخلاص عمده در چرخه نظام و فعالیت‌های اقتصادی می‌گردد».

۴- نمود گسترش جرایم اقتصادی در قوانین

کیفری ایران

با توجه به آن چه در مورد اهمیت پرداختن به جرایم اقتصادی آمد در این قسمت جلوه‌های توسعه جرم‌انگاری در قوانین و مقررات کیفری در دو گفتار بررسی می‌شود: اول توسعه جرم‌انگاری در قالب فعل که خود در دو شکل جرم‌انگاری های نوین و توسعه قلمرو جرم‌انگاری های پیشین متصور است؛ دوم توسعه جرم‌انگاری در قالب ترک فعل که در ادامه به این موارد پرداخته می‌شود:

۴-۱- توسعه جرم‌انگاری در قالب فعل

در قوانین کیفری داخلی که یا صرفاً در مورد جرائم اقتصادی وضع می‌شوند و یا مقرراتی برای این جرائم در آنها یافت می‌شود. به طور کلی در دو شکل به توسعه جرم‌انگاری در قالب فعل مثبت توجه شده است؛ یکی با ایجاد عناوین جدید و دیگری با افزودن بر دامنه جرائم اقتصادی سابق. در این گفتار به هر دوروی این موضوع پرداخته می‌شود.

۴-۱-۱- ایجاد عناوین جدید مجرمانه

اقتصادی

۴-۱-۱-۱- اظهار کالا به گمرک با ارائه اسناد و

مجوزهای جعلی

یکی از موارد توسعه مصادیق مجرمانه اقتصادی به وسیله فعل مثبت، در بند (پ) ماده ۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ به چشم می‌خورد.

تعریف دیگری از جرائم اقتصادی این چنین آمده است: «منظور از جرائم اقتصادی، جرائمی است که علیه سیاست اقتصادی دولت و برنامه‌ریزی اقتصادی آن صورت می‌گیرد. از جمله این جرائم می‌توان به جرائم گمرکی، جرائم ارزی، مالیاتی، احتکار و ... اشاره کرد.» (اعظمی مقدم، ۱۳۹۰: ۷۴).

تعریفی دیگری به این شرح جرم اقتصادی را تعریف کرده است: «جرم اقتصادی اعمال غیرقانونی ارتکاب یافته در قلمرو فعالیت‌های حرفه‌ای به‌منظور کسب امتیازات اقتصادی می‌باشد. این تعریف شامل فرار از مالیات، اشکال مختلف تقلب و اختلاس در شرکت‌ها و مؤسسات قانونی است.»

(Hans, 2004: 1-2) sjogren این تعریف یکی از ارکان جرم اقتصادی یعنی نتیجه و آثار آن را «اخلال در نظام اقتصادی» ذکر نکرده است و در آخرین تعریف این بخش، جرم اقتصادی به «هر گونه فعل یا ترک فعلی است که به قصد ضربه زدن به ارزش‌های اقتصادی، موجب اخلال در نظام اقتصادی کشور گردد» تعریف شده است (مهدوی پور، ۱۳۹۰: ۱۳۶). در تعریف آخر عنصر اخلال در نظام اقتصادی کشور می‌تواند مفهومی وسیع‌تر داشته باشد.

جرم اقتصادی از منظر تعریف آخر که به نظر مناسب‌تر از بقیه تعاریف می‌آید، از سه جهت قابل بررسی است: الف. مرتکب؛ ب. قصد ارتکاب، ج، نتیجه حاصله.

بنابراین سه عامل می‌توان جرم اقتصادی را به‌عنوان یک تعریف جامع و مناسب، این‌گونه تعریف کرد:

«به رفتار مجرمانه‌ای اطلاق می‌شود که توسط افراد با سطح هوش و نفوذ بالا و استفاده از ابزارهای قدرتمند، در پی کسب امتیازات مالی، در بستر نظام اقتصادی (تولیدی - توزیعی، پولی و ارزی، گمرکی،

مصرف کننده نسبت به سازنده یا محل ساخت یا خواص یا مشخصات اقلی آن کالا»

در این بند، مشخصی عالما و عامدا علائمی بر روی کالا یا لفاف آن قرار می‌دهد، به گونه‌ای که خریدار یا کاربر را نسبت به محل ساخت یا مشخصات مورد نظر کالا به اشتباه دچار کند، در حالی که کالا فاقد اوصاف مورد نظر است. این عمل سابقا نوعی تخلف گمرکی شناخته می‌شد و فقط مستحص جریمه انتظامی بود. بنابراین، به این جهت نمایندگان مجلس شورای اسلامی، به رغم توضیحات نمایندگان گمرک و با علم به مفاد بند (ر) ماده ۱۲۲ قانون امور گمرکی، عنوان تخلف را ناکافی دانسته و در قانون جدید مبارزه با قاچاق کالا و ارز ۱۳۹۲ عنوان جریمه قاچاق را برگزیده‌اند.

۳-۱-۱-۴- فروش کالای قاچاق در محل عرضه

در تعریفی که از جرم قاچاق در ماده ۱ قانون جدید مبارزه با قاچاق کالا و ارز ارائه شده است حتی فروش کالای قاچاق در محل عرضه و فروشگاه‌های سطح کشور قاچاق کالا محسوب می‌شود. قانون‌گذار فروش کالای قاچاق در محل عرضه را در ماده ۶۲ قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۸۲، یک تخلف صنفی می‌دانست. منتقدان با اشاره به ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، اقدام قانون‌گذار را به منزله از بین بردن مرز یک تخلف صنفی و جرم قاچاق تلقی کرده‌اند و اثر آن را در تحمیل پرونده‌های جرئی به دادگاه‌های صالح به رسیدگی به جرم قاچاق می‌دانند (عباسی، ۱۳۹۵). در پاسخ باید گفت که قانون‌گذار برای کاستن از دغدغه این منتقدان در ماده ۴۴ قانون جدید تنها رسیدگی به قاچاق کالا و پول رایج، ممنوعیت قاچاق کالا و قاچاق کالا و پول نیاز به حبس یا اخراج از خدمات

قانون‌گذار در این بند اظهار کالا به گمرک با ارائه استاد یا مجوزهای جعلی را از مصادیق قاچاق کالا دانسته است. امری که با وجود تعریف ارائه شده در مورد قاچاق کالا در صدر ماده ۱ قانون مذکور، دلیلی بر عزم قوه مقننه بر توسعه جرم انگاری در خصوص قاچاق می‌باشد. جرم قلمداد کردن چنین اقدامی به نظر ضروری است چرا که در سال‌های گذشته اشخاص، حجم بالایی از کالا را با ارائه اسناد جعلی و وانمود کردن به عنوان کالای مجوزدار برای ورود به کشور، به درون کشور وارد می‌کردند و صدمات جبران ناپذیری به پیکرده اقتصاد ملی و صنایع داخلی می‌زدند. در نتیجه قانون‌گذار در جهت تعقیب آسان و جلوگیری از پیامدهای منفی این اقدام، عملا آن را به عنوان یک قاچاق در نظر گرفته و آن را از حیطه تخلف گمرکی ساده خارج ساخته است. بدیهی است که اثبات خلاف واقع نبودن اسناد به عهده متهم و تشخیص صحت آن به عهده مرجع رسیدگی است.

۲-۱-۱-۴- وارد کردن کالا با نشان تقلبی

دیگر مورد توسعه جرم انگاری در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، در بند (ث) ماده ۲ دیده می‌شود که با عدول از یک تخلف گمرکی و تبدیل آن به جرم قاچاق، سخت‌گیری خاصی را مدنظر داشته است. با این توضیح که، در بند (ث) ماده ۲ قانون مذکور، ورود کالای موضوع بند (ر) ماده ۱۲۲ قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰ را جرم قاچاق دانسته است، رفتاری ممنوع که در گذشته تخلف گمرکی به حساب می‌آمد. ماده ۱۲۲ مقرر می‌دارد: «ورود قطعی کالاهای مشروحه زیر ممنوع است:

-بند (ر): کالاهای دارای نشانی با نام یا علامت یا مشخصات دیگری بر روی خود کالا یا لفاف آن‌ها به منظور فراهم سازی موجبات اغفال خریدار و

را الزاما به عنوان جرمی مهم با چهره امنیتی، در صلاحیت دادسرا و دادگاه انقلاب بدانند. در تأیید این گفته، قانون‌گذار در سند (س) ماده ۱ قانون مورد بحث، قاچاق سازمان یافته را تعریف کرده است و آن را جرمی می‌داند « با برنامه‌ریزی و رهبری یک گروه و تقسیم کار توسط گروهی نسبتاً منسجم از سه یا چند نفر که به منظور ارتکاب جرم قاچاق، تشکیل شده‌اند و یا پس از تشکیل آن، هدف آن به ارتکاب جرم قاچاق تبدیل شده‌است » صورت می‌گیرد. در پاسخگویی کیفری به این نوع قاچاق، علاوه بر جریمه نقدی در ماده ۲۸ و ۲۹ بر اساس ارزش کالا و ارز، مجازات حبس برای مرتکبان در نظر گرفته و در هر صورت، کسانی که نقش سازمان دهی، هدایت و یا سردستگی گروه سازمان یافته را بر عهده داشته‌اند، به حداکثر مجازات‌های مقرر محکوم کرده است.

آنچه دید فراملی و امنیتی قانون‌گذار به قاچاق سازمان یافته را تشدید می‌کند، مفاد مواد ۳۰ و ۳۱ قانون مذکور است که در اولی قاچاق کالا و واحد پول به شیوه‌ای سازمان یافته یا منفرد با نیت مقابله با نظام جمهوری اسلامی با آگاهی از اثربخشی آن و در واقع منجر به اخلال در نظام اقتصادی کشور می‌شود، منوط به قانون مجازات نظام اقتصادی پذیرفته شده در نظام اقتصادی است که اغلب با جنگ و فساد قابل مجازات است.

۴-۱-۱-۵- قاچاق سازمان یافته مواد مخدر

مهم‌ترین نوآوری و بارزترین تغییر در قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۸۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام، در ماده ۱۸ الحاقی به آن قابل مشاهده است. در این ماده برای نخستین بار به موضوع قاچاق سازمان یافته مواد مخدر توجه جدی شده است و مجازات شدید اعدام را برای سر کرده

دولتی در حوزه صلاحیت دادگاه انقلاب و دادگاه انقلاب دارد و موارد دیگر قاچاق کالا و ارز نقض شده‌است. این مسئولیت سازمان حمل و نقل دولتی است. علاوه بر این، تمام مجازات‌های مندرج در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده ۶۲ قانون نظام صنفی، از نوع انتظامی است. حتی ارجاعی که در بند (د) همین ماده به قوانین دیگر برای اعمال مجازات شدیدتر شده، مجازات‌های انتظامی را در نظر داشته است و نه مجازات‌های کیفری که پس از رسیدگی کیفری به جرم برای مرتکبین اعمال می‌شود.

۴-۱-۱-۴- جرم انگاری سازمان یافتگی قاچاق کالا و ارز

با توجه به گسترش قاچاق کالا و ارز سازمان یافته و فراملی و چهره امنیتی گرفتن برخی موارد قاچاق کالا و لزوم مبارزه مؤثر با آن‌ها، قانون‌گذار در ماده ۴۴ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲، اقدام به تفکیک بین انواع قاچاق از لحاظ اهمیت و شدت نتایج آن کرده است و رسیدگی به جرائم قاچاق کالا و ارز سازمان یافته و حرفه‌ای، قاچاق کالاهای ممنوع و قاچاق کالا و ارز مستلزم جنس را در صلاحیت دادسراها و دادگاه‌های انقلاب دانسته است. در ادامه گامی در جهت کم کردن عناوین مجرمانه مربوط به قاچاق برداشته و سایر پرونده‌های قاچاق کالا و ارز را تخلف گمرکی محسوب کرده و رسیدگی به آن‌ها را در صلاحیت دادسراها و دادگاه‌های انقلاب دانسته است.

آنچه به خوبی واضح است، مبنای فراملی و سازمان یافتگی برخی از جرائم اقتصادی از جمله قاچاق کالا و ارز است که سیاست‌گذاران کیفی ما را بر آن داشته تا اهمیت ویژه‌ای برای قاچاق کالا و ارز سازمان یافته و فراملی قائل شوند و رسیدگی به آن

مجازات‌های مقرر در این قانون حسب مورد به مجازات مجارب با مفسد فی الارض محکوم می‌گردد».

به فاصله دو سال از تصویب این قانون، در ۱۲ بهمن ۱۳۹۴ مجلس شورای اسلامی «قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم» را به تصویب رساند. در این قانون پس از بر شمردن مصادیق متعدد تأمین مالی تروریسم در ماده ۱، مجازات تأمین کننده مالی را در ماده ۲ این گونه مقرر کرده است.

«تأمین مالی تروریسم در صورتی که در حکم محاربه یا افساد فی الارض تلقی شود، مرتکب به مجازات آن محکوم می‌شود و در غیر اینصورت علاوه بر مصادره وجوه و اموال موضوع ماده (۱) این قانون به نفع دولت، به مجازات دو تا پنج سال حبس و جزای نقدی معادل دو تا پنج برابر منابع مالی تأمین شده محکوم می‌شود».

۷-۱-۱-۴- پول شویی

پول شویی فرآیندی است که طی آن عواید و درآمدهای حاصل از فعالیت‌های مجرمانه (به خصوص) قاچاق مواد مخدر و تسلیحات به ظاهر تطهیر شده و به چرخه اقتصادی کشور وارد می‌شود، مطابق آمار صندوق بین المللی پول، ۲ تا ۵ درصد تولید ناخالص جهانی در اختیار مجرمان است (جانی پور و معروفی، ۱۳۹۲: ۶۸). به صورت مختصر پولشویی دارای سه مرحله است.

۱- جایگذاری: اولین مرحله از فرایند پولشویی، جایگذاری عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه غیرقانونی با هدف تبدیل و تغییر مالکیت آن است. پول‌های

آن در نظر گرفته است و در پایان با رویکردی شدید، مجازات سرکرده یا رئیس باند یا شبکه اعدام در نظر گرفته شده است.^۱

در نهایت فراملی بودن و سازمان یافته بودن قاچاق مواد مخدر قانون گذار را بر آن داشته تا تحت تأثیر بندهای دوم، سوم و هشتم سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر (مقابله با عوامل اصلی داخلی و بین‌المللی مواد مخدر، کنترل مرزها و جلوگیری از اقدامات غیر قانونی) در ماده ۴۳ الحاقی به قانون مذکور، به مأموران نیروی انتظامی اجازه دهد تا در چارچوب موافقت‌های بین‌المللی بین ایران و کشورهای دیگر، برای شناسایی عوامل اصلی قاچاق سازمان یافته، عبور محموله‌های تحت کنترل را ردیابی و رصد کنند.

۶-۱-۱-۴- جرم انگاری بکارگیری درآمد حاصل از جرایم قاچاق کالا و ارز در حمایت جرایم علیه امنیت

قانون گذار در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، با توجه به سازمان یافتگی قاچاق کالا و ارز و به دنبال آن دستیابی این سازمان‌ها به سود و درآمدهای نامشروع هنگفت، برای جلوگیری از تأمین مالی تروریسم و اقداماتی علیه نظام جمهوری اسلامی، تأمین مالی تروریسم را جرم انگاری کرده است. در ماده ۳۱ چنین آمده است که «اگر معلوم شود که مرتکب جرم قاچاق کالا و پول به صورت آگاهانه و عمدی، عواید این جرائم را به طور مستقیم یا غیر مستقیم به تأمین مالی تروریسم اختصاص داده و علیه امنیت ملی عمل کرده و گروه‌های مخالف با این سیستم را تقویت می‌کند، علاوه بر

مواردی که مجازات عمل مجرمانه حبس ابد باشد به اعدام و مصادره اموال ناشی از جرم و در سایر موارد به حداکثر مجازات عمل مجرمانه، محکوم می‌شود

^۱ هرکس برای جرائم موضوع این قانون (به خصوص قاچاق) اشخاصی را اجیر کند یا فعالیت‌های آن‌ها را سازمان دهی و یا مدیریت کند و از فعالیت‌های مذکور پشتیبانی مالی یا سرمایه گذاری نماید، در

دولت به سال ۱۳۸۸ به تصویب رسید. در این قانون که تنها رکن قانونی جرم پولشویی در کشور است، در ماده ۲ بدون تعریف جرم پولشویی، مصادیق این جرم این گونه ذکر کرده است:

«جرم پول شویی عبارت است از:

الف) تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب) تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مسمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج) اخفاء یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد».

ضمانت اجرای کیفری این جرم نیز علاوه استرداد درآمد و عواید حاصل از جرم، پرداخت جزای نقدی معادل یک چهارم عواید حاصل از جرم می‌باشد که به صورت جداگانه در ماده ۹ آن قرار داده شده است.

۸-۱-۱-۴- کلاه برداری رایانه‌ای در بستر

مبادلات الکترونیکی

با ظهور فناوری اطلاعات این نوع از کلاهبرداری نیز پا به عرصه وجود گذاشت و اصول و قواعد حاکم بر کلاهبرداری سنتی را به چالش کشید. از آنجا که با توجه به بند (ب) ماده ۱۰۹ قانون مجازات

نامشروع به بخش‌های کوچک‌تر تقسیم شده وارد سیستم مالی کشور می‌شوند. در این مرحله احتمال کشف منابع مالی غیرقانونی بسیار زیاد است. چرا که وجوه نقد فراوان باعث مشکوک شدن مقامات تعقیب خواهد شد.

۲- لایه‌گذاری: دومین مرحله برای مخفی کردن منشأ غیرقانونی مالکیت وجوه است؛ به گونه‌ای که با ایجاد لایحه‌های پیچیده از معاملات چندگانه، وجوه مربوطه از هر گونه حسابرسی در امان باشد. به عنوان نمونه سرمایه‌گذاری در سهام و اوراق قرضه، انتقال الکترونیکی پول، انتقال به مؤسسات خرید و واسطه‌ها و پرداخت صورت حساب کالا از طریق کارت‌های اعتباری با پول‌های سپرده شده در بانک‌های امن، از جمله روش‌های پولشویان در این مرحله است.

۳- ادغام: ادغام یا یکپارچه سازی آخرین مرحله است. در این مرحله پول‌های تطهیر شده دوباره به سیستم مالی رسمی و قانونی وارد می‌شود. این مرحله ممکن است از طریق خرید اموال غیر منقول، اتومبیل، فلزات گران بها و سرمایه گذاری در شرکت‌های سهامی انجام گیرد (باقری، ۱۳۹۱: ۱۴۶).

در حقوق کیفری داخلی، با تأثیر پذیرفتن از کنوانسیون‌های بین‌المللی همچون وین، پالرمو و مریدا و همگرایی جهانی در زمینه مبارزه با پولشویی، قانون‌گذار ما، «قانون با مبارزه با پولشویی» را در ۱۲ ماده و ۷ تبصره در سال ۱۳۸۶ به تصویب رساند و آیین نامه اجرایی آن در هیئت

راه دور و ارتکاب افعالی نظیر ورود، محو، توقف» داده پیام»، مداخله در عملکرد برنامه با سیستم رایانه‌ای و غیره دیگران را بفریبد و یا کسب گمراهی سیستم‌های پردازش خودکار و نظایر آن شود و از این طریق برای خود یا دیگری وجوه، اموال یا امتیازات مالی تحصیل کند و اموال دیگران را ببرد، مجرم محسوب و علاوه بر رد مال به صاحبان اموال به حبس از یک تا سه سال و پرداخت جزای نقدی معادل مال مأخوذه محکوم می‌شود». در تبصره این ماده، ارتکاب شروع به این جرم نیز با تحمیل حداقل مجازات مقرر در ماده جرم انگاری شده است.

ایراداتی در خصوص این ماده به نظر می‌رسد:

۱. کلاهبرداری موضوع ماده ۶۷ تنها در بستر مبادلات الکترونیکی، قابلیت وقوع دارد. در صورتی که در اسناد بین‌المللی مربوطه، ارتکاب اعمال مربوط به کلاهبرداری رایانه ای در تمام عرصه‌ها و بسترها جرم انگاری شده است.

۲. عبارات فنی همچون داده پیام، سیستم های رایانه‌ای و وسایل از راه دور با وجود اینکه در ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی تعریف شده‌اند ولی خود همین تعریف‌ها هم مشتمل بر اصطلاحاتی است که مبهم و بدون تعریف است. قانون‌گذار باید این واژگان را به روشنی تعریف می‌کرد.

۳. در ماده ۶۷ قانون مذکور اعمال مورد نظر، باید یا موجب فریب دیگران و یا گمراهی سیستم‌های پردازش خودکار و نظایر آن شود تا مشمول کلاهبرداری رایانه‌ای شود. حال آن‌که علت گرایش کشورهای دیگر به جرم انگاری این جرم، این بوده که بدون

اسلامی، جرم کلاهبرداری با رعایت مبلغ مندرج در تبصره ماده ۳۶ (یعنی یک میلیارد ریال و بیشتر) به عنوان جرم اقتصادی در نظر گرفته شده است.

در ماده ۸ کنوانسیون جرائم سایبر معروف به بوداپست مصوب ۲۰۰۱، کلاهبرداری رایانه‌ای عبارت است از:

«هرگونه وارد کردن، تغییر دادن، حذف یا متوقف کردن داده‌های رایانه‌ای یا اخلال در عملکرد یک سیستم رایانه‌ای که به صورت عمدی و بدون حق و به قصد تحصیل متقلبانه یا ناروا و بدون حق یک منفعت اقتصادی برای خود یا دیگری انجام گرفته و موجب وارد شدن ضرر مالی به دیگری شود».

لازم به ذکر است که کنوانسیون مزبور، مصادیق جرم کلاهبرداری را در دو بند (الف) و (ب) ذکر کرده است و از کشورهای عضو کنوانسیون (که ایران هنوز ملحق نشده است) خواسته تا نسبت به جرم انگاری موارد و مصادیق گفته شده، اقدام کنند؛ بنابراین تعریفی از جرم با توجه به حصری بودن موارد مذکور به دست است.

نخستین قانون داخلی که به شکل واضح و صریح به این عنوان مجرمانه پرداخته است، قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲ می‌باشد. این قانون در باب چهارم تحت عنوان جرائم و مجازات‌ها، در مبحث اول به جرم انگاری کلاهبرداری کامپیوتری در بستر مبادلات الکترونیک پرداخته است. در ماده ۶۷ این قانون، بدون ارائه تعریفی از جرم کلاهبرداری رایانه‌ای، با بیان مصادیقی این‌گونه مقرر می‌دارد:

«هرکس در بستر مبادلات الکترونیکی، با سوء استفاده و یا استفاده غیرمجاز از داده پیام‌ها، برنامه‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای و وسایل ارتباط از

۹-۱-۱-۴- جرائم مالیاتی

در آخرین اصلاحیه‌ای که در سال ۱۳۹۴ از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶ به عمل آمد، با وجود جرم انگاری در مواد ۲۰۰، ۲۰۱ و تبصره ماده ۱۹۹ قانون سابق، به شکلی صریح قانون‌گذار در مواد ۲۷۴، ۲۷۵ و ۲۷۶ رفتارهایی در قالب جرم مالیاتی را در مورد جرم انگاری قرار داده است. برخی از این رفتارها فعل مثبت و برخی ترک فعل هستند که در جای خود توضیح داده می‌شود.

در ماده ۲۷۴ هفت مصداق برای جرم مالیاتی احضاء و برای مرتکبین این جرائم مجازات تعزیری درجه شش در نظر گرفته شده است. از این میان چهار مورد به شرح زیر از مصادیق توسعه جرم اقتصادی با فعل مثبت است:

۱. تنظیم دفاتر، اسناد و مدارک خلاف واقع و استناد به آن
۲. اخفای فعالیت اقتصادی و کتمان درآمد حاصل از آن
۳. تنظیم معاملات و قراردادهای خود به نام دیگران یا معاملات و قراردادهای مؤدیان دیگر به نام خود بر خلاف واقع
۴. استفاده از کارت بازرگانی اشخاص دیگر و به منظور فرار مالیاتی

با اینکه مجازات نسبتاً خفیف درجه ۶ برای مرتکبین جرم مالیاتی در نظر گرفته شده است، ولی تبصره همین ماده اعمال این مجازات را نافی اعمال محرومیت‌های موضوع ماده ۵ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد ندانسته است. در ماده ۲۷۵ نیز با مجازات‌های ویژه‌ای برای اشخاص حقوقی مرتکب جرائم مالیاتی فوق، یعنی ممنوعیت از یک یا چند فعالیت شغلی و ممنوعیت

۴. فریب دیگران هم قابل تحقق است، در نتیجه این دیدگاه عنصر مادی کلاهبرداری رایانه‌ای با کلاهبرداری کلاسیک متفاوت بوده و با قوانین کلاسیک قابل مجازات نیست.

۵. انتقاد دیگر این که به کار بردن واژه (گمراهی) برای سیستم پردازش که موجودی بی‌جان است صحیح نیست. سیستم پردازش از لحاظ علمی به هیچ وجه گمراه نمی‌شود. اگر اطلاعات درست به سیستم وارد شود، خروجی درست نیز ارائه خواهد داد و اگر اطلاعات غلط به سیستم وارد شود، نباید انتظار داشت که سیستم این اطلاعات را درست بپندارد و پاسخ درست ارائه دهد (جلالی فراهانی، ۱۳۸۴: ۱۳۷). پس بهتر بود قانون‌گذار به اخلال در سیستم پردازش کفایت می‌کرد.

۶. بنابراین بر آنچه گفته شد، قانون‌گذار در قانون تجارت الکترونیکی نتوانسته است کلاهبرداری رایانه‌ای محض را به درستی جرم‌انگاری کند، بلکه این تفسیر را به وجود آورده است که ارتکاب کلاهبرداری کلاسیک به وسیله رایانه و فریب دیگران به عنوان مانور متقلبانه هم شامل ماده ۶۷ این قانون و هم شامل ماده ۱ قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس، ارتشا و کلاهبرداری می‌شود و مشخص نیست که چرا قانون‌گذار در ماده ۶۷ قانون مذکور متعرض کلاهبرداری کلاسیک رایانه‌ای شده است. پاره‌ای از این اشکالات در قانون جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ مرتفع شده است.

در خصوص توسعه جرم انگاری صحیح در خصوص جرم کلاهبرداری رایانه ای در قانون جرائم رایانه‌ای به عنوان آخرین منبع قانون‌گذاری و قابل استناد مزایا و معایبی را می‌توان مشاهده کرد:

۱. نسبت به ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک که صرفاً در خصوص مبادلات الکترونیک مقرر شده بود، این ماده با این مزیت همراه است که به صورت مطلق هر نوع اخلاف در سامانه‌های رایانه‌ای که منجر به تحصیل منفعت یا خدمات یا امتیازات مالی شود را، بدون توجه به این که در چه بستری ارتکاب می‌یابد، جرم انگاری کرده است.

۲. نوآوری مفید قانون‌گذار که به درستی مورد توجه قرار گرفته است که اشاره‌ای به فریب خوردن یک موجود انسانی نشده است و به این وسیله خاص بودن جرم کلاهبرداری رایانه‌ای و تمایز آن از کلاهبرداری سنتی که در آن رایانه جز وسایل متقلبانه است، روشن گردیده است. این موضوع با ماده ۸ کنوانسیون سایبر که الهام بخش جرم انگاری کلاهبرداری رایانه‌ای در سطح جهانی است، سنخیت بیشتری دارد.

۳. از سوی دیگر بر خلاف ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک، در قانون جرائم رایانه‌ای که کلاهبرداری رایانه‌ای را مناسب‌تر جرم انگاری کرده، شروع به این جرم انگاری نشده است، بنابراین براساس قواعد عمومی قانون مجازات اسلامی در مورد شروع جرم، باید عمل نمود.

۴. عیب دیگر مقررره مذکور در این است که از تعلق مال به دیگری سخنی نگفته است.

از اصدار برخی از اسناد تجاری به مدت شش ماه تا دو سال، مسئولیت کیفری این اشخاص همانند مواد ۲۰ و ۱۴۰ قانون مجازات اسلامی به رسمیت شناخته شده است.

در پایان، ماده ۲۷۶ مقرر می‌دارد که: «چنانچه هر یک از حسابداران، حسابرسان و همچنین مؤسسات حسابرسی، مأموران مالیاتی و کارکنان بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری در ارتکاب جرم مالیاتی معاونت کنند و یا تخلفات صورت گرفته را گزارش نکنند به حداقل مجازات مباشر جرم محکوم می‌شوند و مجازات معاونت سایر اشخاص طبق قواعد عمومی قانون مجازات اسلامی (تعزیر یک یا دو درجه پایین تر) تعیین می‌شود».

۲-۱-۴- توسعه جرم انگاری جرایم پیشین

۱-۲-۱-۴- کلاهبرداری رایانه‌ای به صورت عام

در ماده ۱۳ قانون جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸، کلاهبرداری رایانه‌ای با تناسب بیشتری با اسناد بین‌المللی خصوصاً کنوانسیون جرائم سایبر جرم انگاری شده است. در این ماده به صورت کلی‌تر نسبت به ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک، این گونه جرم مذکور را تعریف می‌کند:

«هرکس به طور غیر مجاز از سامانه‌های رایانه ای یا مخابراتی با ارتکاب اعمالی از قبل وارد کردن، تغییر، محو، ایجاد یا متوقف کردن داده‌ها یا مختل کردن سامانه، وجه یا مال یا منفعت یا خدمات یا امتیازات مالی برای خود یا دیگری تحصیل کند، علاوه بر رد مال به صاحب آن به حبس یک تا پنج سال یا جزای نقدی از بیست میلیون ریال تا یک صد میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم می‌شود.»

افزودن «روان‌گردان‌های صنعتی غیر دارویی» به مصادیق مواد مخدر، بر مصادیق قاچاق مواد مخدر یعنی وارد کردن و صادر کردن آن‌ها، افزوده و نسبت به قاچاق روان‌گردان‌های صنعتی غیر دارویی جرم انگاری انجام داده است. همچنین در ماده ۸، با افزودن مواد صنعتی جدید نظیر ال.اس.دی (لیزرژیک اسید) دی اتیل آمید، اکتاساسی (منلین دی اکسی مت آمفتامین)، چی اچ پی، آمتامین، مت آمفامین (شیشه) به موضوع جرم، قاچاق آن‌ها را نیز جرم دانسته و محکوم به مجازات کرده است. بنابراین سیاست‌گذار کیفری تحت تأثیر فشارهای بین‌المللی و تغییر ماهیت قاچاق مواد مخدر یا افزودن عبارت مذکور، بر دامنه قاچاق مواد مخدر افزوده است.

۳-۲-۱-۴- افزودن بر مواد و فرآورده‌های دارویی موضوع قاچاق کالا

قانون اصلاح موادی از قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب مهرماه ۱۳۹۴ در برخی از موارد اصلاحاتی را ایجاد کرده است. مطابق با ماده ۸ اصلاحیه، در بند (الف) ماده ۲۷ بعد از عبارت «فرآورده‌های دارویی»، عبارت «فرآورده‌های زیستی (بیولوژیک)» افزوده شده است. ماده ۲۷ چنین مقرر می‌دارد:

«هر فرد قانونی یا قانونی که مواد مخدر، مکمل‌ها، تجهیزات پزشکی و تجهیزات، مواد غذایی و آشامیدنی، نوشیدنی، مواد آرایشی و بهداشتی را بدون اینکه تشریفات قانونی انجام دهد با مجازات‌های زیر برای قاچاق کالا مجازات می‌شود به شرح زیر است:

بهبتر بود که قانون‌گذار از عبارت «وجه یا مال یا منفعت یا خدمات یا امتیازات مالی منعلق به دیگری» استفاده می‌نمود تا با عنوان کلاهبرداری که تعلق مال به دیگری در آن شرط است، همخوانی داشته باشد.

۵. بهتر بود تا به جهت جلوگیری از تورم قوانین کیفری، قانون جرائم رایانه‌ای به صراحت کلاهبرداری رایانه‌ای موضوع ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیکی را نسخ می‌نمود تا هم نظریه پردازان حقوق کیفری و هم مراجع قضایی در تطبیق عنوان مجرمانه دچار مشکل نشوند.

۶. به دلیل فاصله گرفتن این عنوان مجرمانه از کلاهبرداری سنتی و مستقل بودن از حیث فعل مادی و قانون حاکم بر آن، لازم است که قانون‌گذار با اصلاح قانون حاضر، در خصوص تسری آثار کلاهبرداری سنتی از جمله مرور زمان، تعلیق اجرای مجازات و تعویق صدور حکم تصریح نماید.

۷. به جهت آسانی ارتکاب جرم کلاهبرداری رایانه‌ای و مشکلات کشف و تعقیب آن، قانون‌گذار می‌بایست مجازات شدیدتری نسبت به کلاهبرداری کلاسیک در نظر می‌گرفت، حال آن که نهایت مجازات مقرر تا سقف پنج سال حبس و صد میلیون ریال جزای نقدی است.

۳-۲-۱-۴- گسترش موضوع جرم انگاری قاچاق مواد مخدر

در قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام و در اصلاحی که در سال ۱۳۸۹ از آن صورت گرفت، قانون‌گذار در ماده ۱ با

یک ترک فعل را در زمره موارد قاچاق کالا قرار داده است:

« برنگرداندن کالای اظهار شده به عنوان خروج موقت یا کران بری به کشور در مهلت مقرر در صورت ممنوع یا مشروط بودن صادرات قطعی آن کالا»

در توضیح این که، در اینجا مرتکب می تواند هر شخصی اعم از حقیق یا حقوقی باشد، نظر قانون گذار بر این است که اگر شخصی کالایی را به صورت خروج موقت از کشور بیرون و متعهد به بازگرداندن آن در موعد مقرر گردد ولی با ترک فعل و عدم انجام تعهد خود، مرتکب جرم مزبور شده باشد، به عنوان مرتکب جرم قاچاق کالا مجازات می شود. با این وجود، در بند (ج) ماده ۱۱۳ قانون گمرکی همین عنوان مجرمانه این گونه جرم انگاری شده بود:

"وسایل نقلیه و کالایی که صدور قطعی آن ممنوع یا مشروط است و به عنوان خروج موقت یا کران بری (کابوتاژ) اظهار شده باشد و ظرف مهلت مقرر به قلمرو گمرکی وارد نگردد. موارد قهریه (فورس ماژور) و مواردی که عدم ورود کالا عمدی نیست از این حکم مستثنی است.

همان طور که دیده می شود، هر دو عنوان مجرمانه در این دو قانون از لحاظ محتوایی و حتی لفظی، با هم مشابهت و یکسانی دارند، به استثنای بخش آخر بند (ج) ماده ۱۱۳ قانون امور گمرکی که در بند (الف) ماده ۲ درج نشده است و آن هم دلیل روشنی دارد؛ چرا که اساساً ارتکاب این جرم نیاز به نوعی عمد مرتکب دارد و بدون آن و با وجود شرایط فورس ماژور در حقیقت جرمی تحقق پیدا نکرده است تا فاعل آن دارای مسئولیت کیفری شود. پس

الف- قاچاق مواد و فرآورده های دارویی، مکمل ها، ملزومات و تجهیزات پزشکی و «فرآورده های زیستی» که مشمول مجازات قاچاق کالاهای ممنوع موضوع ماده ۲۲ این قانون می باشد.»

همان طور که دیده می شود، با افزودن عبارت مذکور، بر مصادیق جرم قاچاق مواد دارویی افزوده شده است و قاچاق فرآورده های زیستی نیز جرمی اقتصادی به حساب می آید. با این حال، تعریفی از فرآورده های زیستی در اصلاحیه مذکور نشده است و باید تعریف آن را رد سایر منابع پزشکی و داروشناسی جست و جو کرد.

۲-۴- گسترش جرم انگاری رفتار مجرمانه به ترک فعل

در این گفتار، تغییر رویکرد سیاست تقنینی کشور به سوی پذیرش برخی از انواع ترک فعل به عنوان جرم اقتصادی بررسی شده است؛ امری که با تحول مبانی جرم انگاری در حوزه فعالیت های اقتصادی لازم به نظر می رسد.

۱-۲-۴- جرم انگاری قاچاق کالا از طریق ترک فعل

قانون گذار در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مؤخر التصویب، به نوعی در راستای شمول سایر اقدامات قاچاق گونه که به لحاظ فعل مثبت نبودن در زمره موارد قاچاق کالا قرار نمی گرفتند و همین موضوع موجب سلب مسئولیت کیفری و گریز خاطیان از مجازات می شد، جرم انگاری موارد قاچاق را به ترک فعل های ارتكابی توسعه داده و به صراحت در بند (الف) ماده ۱ قانون فوق، قاچاق کالا و ارز اعم از فعل یا ترک فعل دانسته است. برای نمونه، قانون گذار در بند (الف) ماده ۲ قانون جدید، علاوه بر مصادیق مذکور برای قاچاق در قانون امور گمرکی،

۲-۲-۴- جرم انگاری عدم اعلام دارایی مقامات و مسئولین کشوری

کنوانسیون مریدا ۲۰۰۳ به لحاظ تبعات خطرناک ثروت اندوزی توسط مقامات دولتی و فراهم شدن زمینه جرائم دیگر اقتصادی نظیر پولوشی و اختلاس در ماده ۲۰ به موضوع دارا شدن من غیر حق مقامات این گونه پرداخته است:

«هر کشور عضو، با توجه به قانون اساسی و اصول نظام حقوقی خود، اتخاذ قوانین و سایر اقدامات لازم را مدنظر قرار می‌دهد تا دارا شدن من غیر حق یعنی افزایش چشمگیر دارایی‌های یک مقام دولتی را که به صورت معقول نمی‌تواند در ارتباط با درآمد قانونی خود توضیح دهد، موقعی که به صورت عمدی ارتکاب یابد، جرم کیفری تلقی شود.»

جرم انگاری اعلام دارایی مقامات حکومتی مستلزم جرم انگاری در عمل است: نخست عدم اعلام دارایی و دوم اعلام خلاف واقع دارایی. پس از اعمال مقررات ناظر به اعلام دارایی و دریافت گزارش مستمر، اگر مشخص شود دارایی مقام مربوط به طور چشمگیری افزایش یافته است. از وی خواسته شود تا منابع دارایی‌های خود را اعلام کند. در صورت خودداری مقام مربوطه از این امر، فرض بر نامشروع بودن دارایی وی است و مقررات مربوط به جرم دارا شدن «من غیر حق» بر وی اعمال می‌شود (بهره مند و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷).

در خصوص اعلام دارایی‌های مقامات نخستین بار قانون مربوط به رسیدگی به دارایی وزرا و کارمندان دولت اعم از کشوری و لشکری و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آن‌ها در سال ۱۳۳۷ به تصویب مجلس شورای ملی رسیده است. اما متأسفانه به دلیل برخی از مسائل این قانون آن‌گونه که مدنظر قانون‌گذار بوده اجرا نشده و به نوعی جز قوانین

ذکر عبارت عمدی نبودن با وجود قوای قهریه امری زائد و حشو است.

ایرادی که شاید در نگاه اول به ذهن برسد این است که قانون‌گذار بند الف ماده ۲ به دنبال جرم دانستن هر نوع برنگرداندن کالای اظهار شده اعم از عمدی و غیرعمدی بوده است و به این دلیل عبارت بخش پایانی بند (ج) ماده ۱۱۳ قانون امور گمرکی را ذکر نکرده است. در پاسخ باید گفت شکی نیست که بر اساس اصول مسئولیت کیفری و عدالت کیفری و همچنین اصل تفسیر مضیق به نفع متهم، قانون‌گذار عمدی بودن را رکن اساسی عنصر معنوی جرم بیان شده، می‌داند، و گرنه مبانی مسئولیت کیفری و کیفردهی دچار خدشه خواهد شد.

نتیجه این که قانون‌گذار با نوعی بی‌نظمی و بی‌دقتی در امر قانون نویسی، مجریان قانون از جمله مقامات قضایی را در هاله‌ای از ابهام قرار داده است. هرچند عده‌ای از جمله مدیرکل دفتر مبارزه با قاچاق کالا و ارز، دکتر سید عبدالمجید اجتهادی در مطلبی که در وبگاه سازمان تعزیرات حکومتی به اشتراک گذاشته‌اند، اظهار داشته‌اند که «قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز از مصادیق «قانون روی قانون آمدن» نبوده و قوه مقننه با درک صحیح از مقتضیات زمان و جلب نظرات کارشناسی از دستگاه‌های مختلف اقدام به تصویب این قانون نموده و ۱۱ عنوان قانون پراکنده در این مورد را نسخ نموده است». با این وجود به نظر می‌رسد ایراد مطروحه منطقی و با مبنای حقوقی سازگار به نظر می‌رسد که حتی ایشان هم به آن پاسخ نداده‌اند.

۲. اشکال دیگر این قانون این است که برای عدم اجرای وظیفه خود اظهاری دارایی مقامات، ضمانت اجرایی پیش‌بینی نکرده است. بنابراین ترک این وظیفه با مجازاتی رو به رو نیست.

۳. از سوی دیگر به نظر می‌رسد این قانون صرفاً جنبه نظارتی دارد و در خصوص افزایش نامتعارف اموار و دارایی‌های مقامات و بستگان‌شان، ضمانت اجرایی در قالب جرم انگاری و مجازات انجام نداده است. بر فرض که افراد مشمول قانون پس از دوران تصدی دارایی خود را اعلام کنند و دارایی آن‌ها به صورت نامتعارف افزایش یافته باشد، هیچ ضمانت اجرای کیفری یا حقوقی برای آن در قانون پیش‌بینی نشده است.

۴. در پایان، باید یادآوری کرد که قانون مذکور، کماکان نتوانسته است براساس الزامی که در ماده ۲۰ کنوانسیون مریدا وجود دارد، عدم دارای توسط مقامات بلندپایه و همچنین افزایش من غیر حق دارایی آن‌ها را جرم انگاری کند.

۳-۲-۴- جرم انگاری ترک تعقیب از سوی

مأموران کشف کالا و ارز قاچاق

نوآوری دیگری در خصوص جرم انگاری نوع دیگری از ترک فعل در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز به چشم می‌خورد. در تبصره ۱ ماده ۳۵ در خصوص مأمورین کشف و تعلیق انواع قاچاق آمده است:

«افسرانی که آگاهانه جرم خودداری از تعقیب مرتکبان یا اقدام به نقض قوانین و مقررات را مرتکب شده‌اند، به عنوان اشرار در نظر گرفته

متروک اما نسخ نشده به حساب می‌آید. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، نخستین مقرر قانونی در خصوص اعلام دارای مقامات اصل ۱۴۲ قانون اساسی است که به صورت محدود برخی مقامات یعنی رهبری، رئیس‌جمهور، معاونان وی، وزیران و همسر و فرزندان آن‌ها شامل می‌شود و دارایی آن‌ها باید در قبل و بعد از خدمات توسط رئیس قوه قضاییه بررسی شود تا بر خلاف حق افزایش نیافته باشد. پس از آن در سال ۱۳۸۴، برای اصلاح اصل ۱۴۲ قانون اساسی، طرح صیانت جامعه در برابر مفاسد اقتصادی در مجلس شورای اسلامی مطرح شد. حدود ده ماه بعد، کلیات این طرح که کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس آن را به طرح «رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولین و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران» تغییر نام داده بود، در جلسه علنی ۲۳ خردادماه ۱۳۸۶ در صحن علنی مجلس به تصویب رسید.

مهم‌ترین کاستی‌های جرم انگاری این قانون عبارت است از:

۱. در ماده ۱ این قانون، قانون‌گذار به افزایش من غیر حق اموال و دارایی‌های مقامات، فرزندان و همسرانشان از ابتدا تا انتهای دوره تصدی مسئولیت اشاره کرده است. از این منظر، در قانون مذکور مجرای برای بررسی افزایش نامتعارف دارایی مقامات و خویشاوندان آن‌ها در حین تصدی مسئولیت آن‌ها به صورت جداگانه پیش‌بینی نشده است مگر آن‌که افزایش این اموال و دارایی‌ها در اثر ارتکاب جرمی باشد که توسط دستگاه قضایی محرز شده باشد و قانون خاص نسبت به آن اعمال شود (باقری، ۱۳۹۱: ۱۳۹).

۴-۲-۴- ترک گزارش دهی جرم اقتصادی

قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در موارد ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶ و ۱۷ تکالیف و حمایت‌هایی برای مسئولان و کارمندان بخش‌های دولتی و خصوصی در مواجهه با جرائم و مفسدات اقتصادی پیش‌بینی کرده است. در نخستین ماده از این مبحث، ماده ۱۳ در دو جهت قابل تأمل است:

۱. در این ماده قانون‌گذار کلیه مسئولان و در تبصره خود کلیه کارکنان دستگاه‌های موضوع این قانون را مکلف کرده است تا بدون فوت وقت در صورت اطلاع از شروع یا وقوع جرائم اقتصادی - که در مورد دوم ذکر آن‌ها خواهد آمد- گزارش جرم را فوری به مقامات قضایی و اداری رسیدگی کننده به جرائم مذکور گزارش دهند و در صورت تخلف از این امر به مجازات مقرر در ماده ۶۰۶ قانون مجازات اسلامی محکوم می‌گردند. سابقاً در ماده ۶۰۶ کتاب پنجم قانون جرائم اقتصادی ملزم به گزارش به مقامات صالح بودند، در حالی که در ماده ۱۳ افراد مشمول حکم گزارش دهی از مدیران و مسئولان سازمان‌ها به کارمندان عادی آن‌ها و حتی در ماده ۱۴ به بازرسان، کارشناسان رسمی و سایر اشخاص رسیدگی کننده به اسناد، حتی کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی مذکور در بند (د) ماده ۲ این قانون، تسری یافته است. بنابراین دامنه افراد مشمول گزارش‌دهی جرم اقتصادی و طبعاً در صورت تخلف، افراد مشمول مجازات مقرر افزایش یافته است.

می‌شوند و به مجازات حبس برای اشرار اموال دولتی محکوم می‌شوند. مگر اینکه عمل مجرم به مجازاتی شدیدتر زیر قانون دیگری نیاز داشته باشد که در این صورت آن‌ها به مجازات شدیدتر محکوم خواهند شد.»

جالب توجه است که کارکنان تمام دستگاه‌ها و سازمان‌های مؤثر در مبارزه با قاچاق کالا و ارز از جمله ستاد و سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی مشمول ماده و تبصره آن است. اما اینکه چرا مأموران ترک کننده تعقیب باید به جرم اختلاس در اموال دولتی محکوم شوند مبهم است. آنجا که مأموران (بنا بر ماده ۳۵) خود مرتکب قاچاق شوند و یا شرکت یا معاونت در ارتکاب آن شوند، مختلس بودن آن‌ها توجیهی منطقی و حقوقی دارد چرا که قانون‌گذار با دولتی دانستن اموال و کالاهای ورودی به کشور، قاچاق آن توسط مأموران دولتی را اختلاس دانسته و این تفسیر درست است و یا حتی زمانی که کارکنان سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی در اجرای وظایف خود، کالاهای قاچاق را به نفع خود تصاحب کنند، جرم اختلاس مسلم خواهد بود. با این حال، مأمورانی را که از تعقیب مرتکبین خودداری کرده‌اند، حتی با داشتن علم به دست آوردن سود احتمالی از قاچاق مربوط در آینده، به دشواری می‌توان تحت عنوان اختلاس متهم دانست. البته آنچه از قسمت آخر تبصره ۱ ماده ۳۵ برمی‌آید، قانون‌گذار در پی سخت‌گیری نسبت به مأموران مذکور، به دنبال مجازات سنگینی برای گوشزد کردن اهمیت تعقیب مرتکبان قاچاق کالا و ارز به خصوص سازمان یافته بوده و به همین جهت مجازات اختلاس موضوع قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۴ را برگزیده است.

فعل در قانون جدید مبارزه با قاچاق کالا و ارز، توسعه غیر معمول تعریف قاچاق که حتی به محل های عرضه کالای قاچاق سرایت کرده به خوبی قابل مشاهده است. علاوه بر این دو مورد، پذیرش مناسب تر که تعقیب از سوی مأموران کشف محموله های قاچاق و توجه بیشتر به سازمان یافتگی قاچاق و فراملی شدن آن، خود نشان دهنده گام رو به جلوی سیاست گذار کیفری به سمت همگرایی بیشتر با اسناد و کنوانسیون های بین المللی در راستای مبارزه با جرم اقتصادی است.

ب- ضعف در بهبود جرم انگاری پولشویی: در خصوص پولشویی، با وجود تأکید اسناد منطقه ای و جهانی بر لزوم مبارزه همه جانبه با این پدیده مجرمانه، می توان دوری گزیدن از اسناد بین المللی مربوطه همچون وین و پالمو را در نظام کیفری ایران دید؛ با وجود این که الهام بخش بسیاری از کشورها در زمینه جرم انگاری دقیق تطهیر عواید حاصل از فعالیت های مجرمانه بوده اند. در ادامه عین حال که ضمانت اجرای کیفری مناسب و کافی برای پولشویان در نظر گرفته نشده، بر خلاف مفاد کنوانسیون مریدا شروع به جرم این جرم فراملی نیز جرم انگاری نشده است؛ موضوعی که حتی با قواعد مربوط به شروع به جرم قانون مجازات اسلامی قابل حل نیست. همچنین در قانون مبارزه با پولشویی شاهد بی توجهی به گسترش پولشویی در فضای مجازی هستیم که ایجاد عنوان مجرمانه پولشویی الکترونیکی را می طلبد.

پ- بهبود نگرش به کلاهبرداری رایانه ای: پس از توجه مختصر قانون گذار در قانون تجارت الکترونیکی به کلاهبرداری رایانه ای در بستر مبادلات الکترونیکی، شش سال بعد در قانون جرایم رایانه ای ۱۳۸۸ توجه بیشتر به مفاد کنوانسیون

۲. از حیث جرائمی که می بایست موضوع گزارش دهی قرار می گرفت، ماده ۶۰۶ به تعداد معدودی از جرائم اقتصادی همچون ارتشاء، اختلاس، تصرف غیرقانونی، کلاهبرداری، تدلیس در معاملات دولتی و اخذ پورسانت اشاره می کرد، در حالی که در ماده ۱۳ بر تعداد این جرائم افزوده شد و هم اکنون جرائمی از قبیل تبانی در معاملات دولتی، اخذ پورسانت در معاملات داخلی یا خارجی، اعمال نفوذ بر خلاف حق و مقررات قانونی، دخالت در معاملات دولتی در موارد که ممنوعیت قانونی دارد، تحثیل مال نامشروع، استفاده غیرمجاز یا تصرف غیردولتی در وجوه یا اموال دولتی یا عمومی و یا تزییع آن ها و سایر جرائم مرتبط با مفاسد اقتصادی، باید به مقامات مربوطه گزارش داده شوند و ترک گزارش آن ها مستوجب مجازات شش ماه تا دو سال حبس و انفصال موقت از خدمت است. در پایان، در ماده ۱۷ برای افراد مشمول گزارش دهی تدابیر حمایتی از قبیل عدم افشاء اطلاعات مربوط به هویت، انتقال محل خدمت، جبران خسارت وارده و ممنوعیت رفتار تبعیض آمیز با این افراد پیش بینی شده است که در جای خود به آن پرداخته شد.

۵- نتیجه گیری

به صورت خلاصه برجسته ترین نتایج حاصل از پژوهش در زیر ذکر می شود:

الف- جرم انگاری و نوآوری بیشتر در حیطه قاچاق کالا و ارز: همگام با شناسایی قاچاق از طریق ترک

گزارش‌دهی و افزودن بر اشخاص مشمول گزارش‌دهی از مدیران عالی رتبه دولتی تا کارمندان معمولی دولتی و حتی بخش خصوصی و حتی مسئولان امر پیشگیری از جرم اقتصادی، از آنچه در قانون مجازات اسلامی بود فراتر برده است. علاوه بر این موارد حمایت‌های قانونی خود را نسبت به گزارش‌دهندگان این گونه جزائن در قالب عناوین متنوع نظیر انتقال محل خدمت، جبران خسارات مالی و جانی مرتبط، عدم افشای اطلاعات هویتی و رفع تبعیض همچون اخراج از محل کار به صورت مطلوبی پیش بینی کرده است.

باتوجه به نتایج برآمده از پژوهش پیشنهاد می‌شود:

۱. تجمیع عناوین مجرمانه اقتصادی در یک قانون کلی با عنوان قانون کیفری اقتصادی توسط قانون‌گذار.

۲. ارائه تعریفی مناسب برای جرم اقتصادی برای شناسایی جرائم اقتصادی در جهت بهبود رویکرد افتراقی نسبت به این جرائم.

۳. از آنجا که توسعه جرم‌انگاری در همه حوزه‌ها بخصوص جرائم اقتصادی می‌تواند همراه با تورم قوانین کیفری به دلیل وجود مراجع متعدد قانون‌گذار باشد لذا بهتر است تصویب قوانین در این خصوص صرفاً از سوی مرجع قانون‌گذاری رسمی یعنی مجلس شورای اسلامی صورت گیرد و سایر مراجع از قبیل مجمع تشخیص مصلحت نظام که شأن قانون‌گذاری ندارند، از این موضوع پرهیز و تنها به‌عنوان نهاد دآوری در خصوص اختلافات مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان اعمال وظیفه کند.

۴. توجه بیشتر قانون‌گذار به فضای مجازی و فناوری‌های پیشرفته دنیای امروزی که جرائم

جرائم سایبر به چشم می‌خورد. با پذیرش توضیحاتی این کنوانسیون در نظام کیفری داخلی، تفکیک مناسب کلاهبرداری رایانه‌ای از کلاهبرداری کلاسیک را شاهدیم که دیگر برای بردن مال دیگری نیازی به فریب دادن اشخاص نیست و اخلاف در سیستم‌های پردازش رایانه‌ای خود کافی برای ارتکاب کلاهبرداری رایانه‌ای است. از طرف دیگر، دایره شمول کلاهبرداری رایانه‌ای فراتر از مبادلات الکترونیکی به تمامی موارد ممکن تسری یافته و عنوان عام‌تری پیدا نموده است. همچنین با توجه به مجازات حبس پیش بینی شده برای کلاهبرداری رایانه‌ای، شروع به این جرم با مقرر شروع به جرم قانون مجازات اسلامی همسو شده است.

ت- نگرش نامناسب و تبعیض‌آمیز به بخش خصوصی: با توجه به عدم تمایز ارزشی میان بخش خصوصی و دولتی در وظایف محوله و الزامات پذیرفته شده در کنوانسیون مریدا، اختلاس و ارتشاء در بخش خصوصی جرم انگاری نشده است هرچند که به صورت محدود به ارتشاء داوران و ممیزان در قانون مجازات اسلامی توجه شده و در قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد گزارش‌دهی جرم اقتصادی به بخش خصوصی نیز توسعه یافته است. در ادامه با اجرایی نکردن الزامات کنوانسیون مریدا در قالب جرم انگاری‌های جدید، نادیده گرفتن همگرایی جهانی در قبال جرم اقتصادی به خوبی مشهود است.

ث- تشویق به گزارش‌دهی جرم اقتصادی: همراه با توسعه دامنه ترک فعل، قانون‌گذار با رویکردی مناسب و در خور توجه در قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ترک گزارش‌دهی جرم اقتصادی را با افزودن بر دامنه جرائم مشمول

ملاحظات اخلاقی

ملاحظات اخلاقی در خصوص نگارش مقاله و امانت‌داری در ارجاعات رعایت گردید.

سهم نویسندگان

نگارش و تألیف این مقاله مشترکاً توسط تمامی نویسندگان صورت گرفته است.

تضاد منافع

در این تحقیق تضاد منافی وجود ندارد.

اقتصادی را از محیط فیزیکی به یک فضای مجازی بی حد و مرز وارد کرده است.

۵. توسعه دامنه شمول برخی از جرائم اقتصادی نظیر اختلاس به بخش خصوصی با توجه به روند رو به توسعه

خصوصی‌سازی و عدم تمایز ارزشی در وظایف محوله میان دو بخش دولتی و خصوصی.

۶. عنایت بیشتر قانون‌گذار در خصوص اجرای الزامات ناشی از کنوانسیون‌های بین‌المللی در مورد جرائم اقتصادی به‌منظور مبارزه مؤثرتر و جدی‌تر.

منابع

۱. ابراهیمی، شهرام؛ صادق نژاد نائینی، مجید (۱۳۹۲)، «تحلیل جرم شناختی جرائم اقتصادی»، پژوهش حقوق کیفری، سال دوم، شماره پنجم، ص ۱۷۴-۱۴۷.
۲. ال بنسون، مایکل؛ اس. سیمپسون، سالی (۱۳۹۱)، جرائم یقه سفیدی: رویکردی فرصت مدار، (ترجمه «رحیمی نژاد، اسمعیل»)، نشر میزان
۳. مقدم، مجید (۱۳۹۰)، «مفهوم شناسی جرم اقتصادی یا فساد اقتصادی»، کارآگاه، دوره دوم، سال چهارم، شماره ۱۶، ص ۵۵-۸۴.
۴. باقری، فاطمه (۱۳۹۱)، «بررسی انتقادی بعد کیفری قانون مبارزه با پولشویی (با تکیه بر کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد)»، کارآگاه، دوره دوم، سال ششم، شماره ۲۱، ص ۱۵۲-۱۳۲.
۵. تریف، تری و دیگران (۱۳۸۱)، رویکرد زیست محیطی؛ مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی، (گردآوری و تدوین «اصغر افتخاری»)، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول
۶. توسلی زاده، توران (۱۳۹۲)، پیشگیری از جرائم اقتصادی، نشر جنگل (جاودانه)، چاپ اول
۷. جانی پور، کرم؛ معروفی، مختار (۱۳۹۲)، «تحلیلی در لزوم جرم انگاری پول شویی (با نگاهی تطبیقی به مدل جرم انگاری پالایش)»، آموزه های حقوق کیفری، شماره ۶ (علمی-پژوهشی)، ص ۱۵۴-۱۲۷.
۸. ساکی، محمدرضا (۱۳۸۹)، حقوق کیفری اقتصادی، انتشارات جنگل (جاودانه)، چاپ اول
۹. صمدی، علی حسین؛ آماره، جواد (۱۳۸۹)، «جرائم اقتصادی، نابرابری توزیع درآمد و توسعه اقتصادی: اقتصاد ایران (۱۳۸۵-۱۳۶۴)»، دو فصلنامه علمی-پژوهشی جستارهای اقتصادی، سال ۷، شماره ۱۴، پاییز و زمستان ۱۳۸۹، ص ۶۹-۹۹.
۱۰. عباسی، اصغر (۱۳۹۳)، حقوق کیفری اقتصادی: مبارزه با پولشویی در اسناد بین المللی و نظام حقوقی ایران، نشر میزان، چاپ اول
۱۱. عباسی، حمید (۱۳۹۵)، سیاست کیفری ایران نسبت به جرایم اقتصادی، تحقیقات جدید در علوم انسانی، سال دوم، شماره چهارم، تابستان ۱۳۹۵، ۱-۲۳.
۱۲. کمالی، یحیی (۱۳۹۲)، «تأثیر شفافیت اقتصادی در پیشگیری و مبارزه با فساد اقتصادی»، مرکز مطالعات و پژوهش های سلامت اداری و مبارزه با فساد، سال ششم، شماره ۴۹.
۱۳. کنوانسیون «سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (مریدا)»، ۲۰۰۳.
۱۴. مهدوی پور، اعظم؛ شهرانی کرانی، نجمه (۱۳۹۴)، «نقش مخبران در آیین دادرسی کیفری ناظر بر جرائم اقتصادی؛ مقتضیات و موانع»، پژوهش حقوق کیفری، شماره ۱۰ (علمی-پژوهشی)، ص ۱۵۶-۱۲۹.
۱۵. میرسعیدی، سید منصور؛ زمانی، محمود (۱۳۹۲)، «جرم اقتصادی؛ تعریف

17. Sjogren, Hans and Skogh, Goran, (2004), "New perspectives on economic crime", Edvard Elgar publishing limited, p 1-2.

یا ضابطه؟»، پژوهش حقوق کیفری، سال دوم، شماره چهارم، پاییز ۱۳۹۲، ص ۱۶۷-۱۹۹.

۱۶. یعقوبی، علی و همکاران (۱۳۹۳)، «رویکردهای جرم شناختی جرایم یقه سفیدها»، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال پنجم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۳، ص ۲۱۹-۱۹۱.

The effects of the development of criminalization in the field of economic crimes

Ali Najafi Tavana¹, Mohammad Saeid Ebrahimpour^{*2}

1. Assistant Professor, Faculty of Law, Islamic Azad University, Central Tehran Branch (Corresponding Author)
2. PhD student in Criminal Law and Criminology, Tehran Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION:

Article Type: *Original Research*

Pages: 103-124

Article history:

Received: 18 Oct 2020

Edition: 14 Nov 2020

Accepted: 19 Dec 2020

Published online: 3 Apr 2021

Keywords:

Penal system, Development of criminalization, Economic crimes, new criminalizations, smuggling of goods and currency.

Corresponding Author:

Mohammad Saeid Ebrahimpour

Address:

Iran, Tehran, Islamic Azad University.

Orchid Code:

0000-0002-6694-7817

Tel:

09121167420

Email:

Saeidebrahimpour2170@gmail.com

ABSTRACT

Background and Aim: Today in the penal system, there are good reasons for the development of criminology, especially in the field of economic crimes. In addition, criminal policy has described crime prevention as highly effective against crime. In order to encourage the maximum participation of members of society in the prevention of economic crimes, caution is needed in the development of criminology in this area. Accordingly, new laws on economic crimes have been passed. Nevertheless, the necessities of criminalization in the field of economic crimes remain strong.

Materials and Methods: In the present study, the definition of economic crimes has been tried to be examined in the form of verbs and omissions by presenting the definition of economic crimes.

Ethical considerations: In all stages of writing the present study, while respecting the originality of the texts, honesty and trustworthiness have been observed.

Findings: The findings of this study are more criminalization and innovation in the field of smuggling of goods and currency, weakness in improving the criminalization of money laundering, inappropriate and discriminatory attitude towards the private sector, encouragement to report economic crime.

Conclusion: The results show that the legislator of the Islamic Republic of Iran in some cases has considered abandonment of acts as an economic crime, and in other cases has created crimes with a positive act, and in other cases, despite international needs and requirements, economic crimes. Has not developed.

Cite this article as:

Najafi Tavana A. Ebrahimpour M.S. The effects of the development of criminalization in the field of economic crimes. *Economic Jurisprudence Studies*. 2021; 3(1): 103-124.